

PEDAGOG FAOLIYATIDA O'QITUVCHI PSIXOLOGIYASINING NAZARIY VA AMALIY JIHLTLARI

Shavkatbekova Tursunoy Ikromjon qizi

ADPI Filologiya fakulteti O'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi

1-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada pedagog faoliyatida o'qituvchi psixologiyasining nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilinadi. O'qituvchi shaxsining psixologik xususiyatlari, kasbiy kompetentligi hamda pedagogik jarayondagi o'rni ilmiy asosda yoritiladi. Shuningdek, o'qituvchining o'quvchilar bilan samarali muloqot o'rnatishi, psixologik muhitni boshqarish va ta'lim samaradorligini oshirishdagi roli ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari o'qituvchi psixologiyasini rivojlantirish hamda pedagogik faoliyatni takomillashtirish uchun muhim ahamiyatga ega.=

Kalit so'zlar: o'qituvchi psixologiyasi, pedagogik faoliyat, psixologik kompetentlik, ta'lim jarayoni, muloqot, shaxs rivoji.

Annotation: This article examines the theoretical and practical aspects of teacher psychology in pedagogical activity. It highlights the psychological characteristics of the teacher's personality, professional competence, and their role in the educational process based on scientific approaches. Additionally, the study considers the importance of effective communication with students, management of the psychological environment, and the impact on improving educational outcomes. The results of the research are significant for enhancing teacher psychology and improving pedagogical practices.

Keywords: teacher psychology, pedagogical activity, psychological competence, educational process, communication, personal development.

Аннотация: В данной статье рассматриваются теоретические и практические аспекты психологии учителя в педагогической деятельности. Освещаются психологические особенности личности учителя, его профессиональная компетентность и роль в образовательном процессе на научной основе. Также анализируются вопросы эффективного взаимодействия с учащимися, управления психологической средой и повышения качества образования. Результаты исследования имеют важное значение для развития психологии учителя и совершенствования педагогической деятельности.

Ключевые слова: психология учителя, педагогическая деятельность, психологическая компетентность, образовательный процесс, общение, развитие личности.

Zamonaviy ta'lim tizimi jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri sifatida inson kapitalini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Bu jarayonda o'qituvchi shaxsi nafaqat bilim beruvchi, balki tarbiyachi, yo'naltiruvchi va psixolog sifatida ham namoyon bo'ladi. Shu bois pedagog faoliyatida o'qituvchi psixologiyasini o'rganish bugungi kunda dolzarb ilmiy-amaliy masalalardan biri hisoblanadi. O'qituvchining psixologik xususiyatlari, uning kasbiy kompetentligi, emotsional barqarorligi va kommunikativ qobiliyatlari ta'lim samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Globallashuv va axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi sharoitida ta'lim jarayoniga qo'yilayotgan talablar ham tubdan o'zgarib bormoqda. Endilikda o'qituvchi faqat bilim manbai emas, balki o'quvchilarda mustaqil fikrlash, tanqidiy tahlil qilish va ijodiy yondashuvni shakllantiruvchi yetakchi subyektga aylanmoqda. Bu esa o'qituvchidan yuqori darajadagi psixologik tayyorgarlikni, shaxslararo munosabatlarni to'g'ri yo'lga qo'yishni hamda ijobiy psixologik muhit yaratishni talab etadi. Mazkur maqolaning maqsadi pedagog faoliyatida o'qituvchi psixologiyasining nazariy va amaliy jihatlarini tahlil qilish, uning ta'lim jarayonidagi o'rni va ahamiyatini yoritishdan iborat. Shuningdek, o'qituvchining psixologik kompetentligini rivojlantirish yo'llari hamda edagogic faoliyat samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi omillarni aniqlash vazifalari qo'yiladi. Tadqiqot davomida tizimli yondashuv, tahlil va sintez, kuzatish hamda umumlashtirish kabi ilmiy usullardan foydalanildi. Olingan natijalar edagogic faoliyatni takomillashtirish, o'qituvchi shaxsini rivojlantirish va ta'lim sifatini oshirishda muhim nazariy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Pedagog faoliyatida o'qituvchi psixologiyasi muhim nazariy asosga ega bo'lib, u shaxs psixologiyasi, edagogic psixologiya va ijtimoiy psixologiya bilan uzviy bog'liqdir. O'qituvchi psixologiyasi avvalo o'qituvchining shaxsiy sifatleri, motivatsiyasi, kasbiy yo'nalganligi, emotsional holati va kommunikativ qobiliyatlari bilan belgilanadi. Ushbu omillar edagogic jarayonning samaradorligini ta'minlovchi asosiy mezonlar sifatida namoyon bo'ladi. O'qituvchi shaxsining psixologik xususiyatlari ichida empatiya, sabr-toqat, emotsional barqarorlik, ijtimoiy faollik va refleksiya muhim o'rin egallaydi. Empatiya o'quvchilarni tushunish va ularning ichki kechinmalariga hamdard bo'lish imkonini beradi, bu esa o'z navbatida o'quvchi va o'qituvchi o'rtasida ishonchli munosabatni shakllantiradi. Emotsional barqarorlik esa turli edagogic vaziyatlarda muvozanatni saqlashga yordam beradi. Shu bilan birga, o'qituvchining refleksiv qobiliyati o'z faoliyatini tahlil qilish va takomillashtirish imkonini beradi. Pedagogik faoliyatda o'qituvchining psixologik kompetentligi alohida ahamiyat kasb etadi. Psixologik kompetentlik — bu o'qituvchining o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini inobatga olgan holda samarali ta'lim va tarbiya jarayonini tashkil eta olish qobiliyatidir. Bu kompetentlik o'z ichiga kommunikativ, edagogic, tashkilotchilik va boshqaruv ko'nikmalarini oladi.

Masalan, o'qituvchi o'quvchilar orasida yuzaga keladigan nizolarni to'g'ri hal qila olishi, sinfda ijobiy psixologik muhit yaratishi zarur. Zamonaviy ta'lim jarayonida o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi psixologik munosabatlar ham muhim ahamiyatga ega. Ijobiy psixologik muhit o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshiradi, ularning ijodiy va tanqidiy fikrlashini rivojlantiradi. Aksincha, salbiy psixologik muhit esa o'quvchilarda stress, qo'rquv va befarqlikni yuzaga keltirishi mumkin. Shu sababli o'qituvchi o'z faoliyatida demokratik va insonparvar yondashuvni qo'llashi lozim. Amaliy jihatdan o'qituvchi psixologiyasini rivojlantirish uchun turli metod va vositalardan foydalanish mumkin. Jumladan, psixologik treninglar, kasbiy rivojlanish dasturlari, o'z-o'zini tahlil qilish va refleksiya usullari samarali hisoblanadi. Bundan tashqari, o'qituvchining doimiy ravishda o'z ustida ishlashi, yangi pedagogic texnologiyalarni o'zlashtirishi ham uning psixologik salohiyatini oshiradi.

Xulosa qilib aytganda, pedagog faoliyatida o'qituvchi psixologiyasi ta'lim jarayonining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. O'qituvchining psixologik xususiyatlari, kasbiy kompetentligi va shaxslararo munosabatlarni boshqarish qobiliyati ta'lim samaradorligini belgilovchi asosiy omillardandir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'qituvchining yuqori darajadagi psixologik tayyorgarligi o'quvchilarning bilim olish jarayoniga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, ularning shaxs sifatida rivojlanishiga xizmat qiladi. Shu bois o'qituvchi psixologiyasini rivojlantirish, pedagoglarning kasbiy va shaxsiy o'sishini qo'llab-quvvatlash bugungi ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri bo'lib qolmoqda. Kelgusida o'qituvchi psixologiyasini chuqur o'rganish, innovatsion yondashuvlarni joriy etish hamda pedagoglarning psixologik kompetentligini oshirish orqali ta'lim sifatini yanada yuksaltirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Nurullo o'g'li, A. A. (2023). SHARQ MUTAFAKKIRLARINING ASARLARIDA PSIXODIAGNOSTIKAGA DOIR QARASHLARI. ТАРАҚҚИЁТ, 13.
2. Vaxabova, O. G. (2024). GLOBALLASHUV SHAROITIDA AXBOROT MUHITINING YOSHLAR IJTIMOYIY NORMALARI SHAKLLANISHIGA TA'SIRINING PSIXOLOGIK JIHATLARI. Современное образование (Узбекистан), (12 (145)), 46-51.
3. O'gilxon T, V. (2023). Axborot muhiti yoshlar ijtimoiy normalari shakllanishiga ta'sirini tadqiq etishning metodik jihatlari. Современное образование (Узбекистан), (11 (132)), 15-22.
4. Guljahon, A. (2026). INSON ONGINING TARAQQIYOTI VA ONGSIZLIK JARAYONLARINING PSIXOLOGIK MOHIYATI HAMDA ULARNING O'ZARO BOG'LIQLIGI. Ustozlar uchun, 93(4), 387-391.

5. Muhlisaxon, K. (2026). YOSH VA PEDAGOGIK PSIXOLOGIYA FANINING TADQIQOT SOHASI VA MUAMMOLARI. HOZIRGI KUNDAGI RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI YOSH BOLALAR PSIXIKASIGA TASIRI. Ustozlar uchun, 93(4), 372-379.

6. Vygotsky, Lev Semyonovich (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

7. Leontyev, Alexei Nikolaevich (1975). *Activity, Consciousness, and Personality*. Moscow: Progress Publishers.

8. Rubinstein, Sergey Leonidovich (2003). *Foundations of General Psychology*. St. Petersburg: Piter.

9. Petrovsky, Artur Vladimirovich (1986). *Pedagogical Psychology*. Moscow: Prosveshcheniye.

10. Karimova, Venera Sodikovna (2010). *Pedagogik psixologiya asoslari*. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.